

ПРОСЛАВЕ ЧЕТРДЕСЕТОГОДИШЊИЦЕ ВЕЛИКЕ ОКТОБАРСКЕ РЕВОЛУЦИЈЕ У БЕОГРАДУ

Још једном је снажно одјекнула слава и величина Октобра и целе оне револуционарне ситуације у Европи девестопетнаесте до двадесеттреће, чији је Октобар био најснажнији израз и највећа победа. Кроз бројне написе у штампи, кроз разноврсне радио-емисије, кроз изложбе и предавања, претставе уметничких и документарних филмова о Октобру, кроз премијере у београдским позориштима, свечане састанке радних колектива и друштвених организација, кроз приредбе и свечане академије евоцирана су сећања на ове дане и њихов значај за даљу борбу радничке класе и развитак социјализма. Посебну боју и обележје прослави дало је лансирање првог, па затим и другог вештачког сателита и сви они написи и коментари којима су ти догађаји били пропраћени.

У новембру месецу 1956 године Централни комитет Савеза комуниста Југославије формирао је Одбор за прославу Четрдесетогодишњице Велике октобарске револуције. На његовом челу био је тадашњи члан Извршног комитета и претседник Савезне народне скупштине,

¹ У фебруару емитован је чланак Љ. Млађеновића *Фебруарска револуција*, у марту Петровградски догађаји. У априлу од истога сарадника *Лењин и Априлске тезе*. Двадесеттрећег јуна фељтон *Јунски догађаји у Русији 1917*, а 29 августа *Пред рововима Петровграда*. Двадесетосмог септембра емитован је чланак *Петроград пред устанком*, документарни одломци из књиге Цона Рида *Десет дана који су потресли свет*. Чланак *Историска седница Централног комитета Бољшевичке партије октобра 1917* емитован је 24 октобра. Трећег новембра чланак *Јуриш на зимски дворца*, а 6 новембра *Ноћ између 6 и 7 новембра 1917*. Аутор свих чланака је Љуба Млађеновић.

Моша Пијаде. После његове смрти, 15 марта 1957 године, на чело овог одбора за прославу дошао је Родољуб Чолаковић, потпретседник Савезног извршног већа и члан Централног комитета Савеза комуниста Југославије. У Београду није било посебног одбора, већ су прославу организовали Градски комитет Савеза комуниста и Градски одбор Социјалистичког савеза радног народа.

Почев од фебруара месеца, кроз својих 6 музичких и преко 50 говорних и драмских емисија Радио-Београд је подвукао значај ове велике годишњице. Једанаест емисија чланака и фељтона било је посвећено појединим значајним догађајима из Револуције. Они су емитовани у дане када су се ти догађаји пре 40 година одигравали¹. Поред тога, сви су ови догађаји обрађивани и кроз свакодневну јутарњу кратку емисију „Догодило се на данашњи дан“.

Шест емисија било је посвећено учешћу Југословена у Октобарској револуцији².

Неколико емисија било је од посебног значаја. Шестог новембра емитован је у 18.30 часова чланак Претседника

² *Југословени у Октобарској револуцији* — разговор са генерал-потпуковником у пензији Димитријем Георгијевићем, репортажа сарадника Жарића, емитована 4 марта; *Југословени у Октобарској револуцији* — чланак С. Дужевића; *Наши људи у Октобарској револуцији* — чланак С. Дужевића, емитован 28 октобра; *Југословени у Октобарској револуцији* од С. Дужевића, емитовано 31 октобра; *Учешће Југословена у Октобарској револуцији* од С. Дужевића, емитовано 1 новембра; *Стари бољшевик Стаханов о сусрету са другом Титом 1917 године* од С. Дужевића, емитовано 4 новембра.

Тита Октобарска револуција. Истог дана у 20 часова вршен је пренос са свечане академије у великој дворани Дома синдиката у Београду. Осмог новембра емитован је чланак др. Александра Белића којим је он отворио свечану академију на Коларчевом универзитету *О значају Октобарске револуције за напредак науке*. Петог новембра емитован је чланак *Војни аспекти Октобарске и наше Револуције*, а 7 новембра чланак Јоце Марјановића *Неке заједничке црте наше и Октобарске револуције*.

Кроз 10 књижевних емисија приказани су писци Октобра и октобарске теме³. Поред тога, дате су две музичко-литерарне емисије — другог августа *Устајте презрени на свету* — лирика совјетских аутора — и седмог новембра *Велики октобар*.

У програм за децу ушле су две радио-игре: *Два храбра дечака* по роману Аркадија Гајгара и *Ташкент — град обиља* по роману Невјерова — емитовано 6 новембра. Књижевни прилог за децу *Како је Шура био код Лењина* емитован је 7 новембра.

Кроз чисто музичке емисије дате су револуционарне и народне песме, као и савремена достигнућа музичке уметности у Совјетском Савезу.⁴

Врло разноврсна и свечана прослава

³ Први одјаци Октобра у нашој поезији — емитовано 31 марта; *Лењин о књижевности*, емитовано 18 јуна; *Из поеме Мајаковског „Харашо“*, емитовано 14 јула; *Револуционарне песме Максима Горког*, емитовано 3 септембра; *Из социјалне поезије Њекрасова*, емитовано 22 септембра; *Лењин у успоменама писца*, емитовано 22 октобра; *Руски песници Октобру*, емитовано 22 октобра; *Наши песници Октобру*, емитовано 1 новембра; *Дечак и Лењин*, емитовано 2 новембра; *Наши писци о Октобарској револуцији*, књижевно вече емитовано 5 новембра.

⁴ Симфониски концерт совјетске музике, емитовано 4 новембра; *Песме Октобарске револуције*, емитовано 5 новембра; *Певају солисти совјетских опера*, емитовано 7 новембра; *Старе револуционарне и борбене песме*, емитовано 7 новембра; *Савремено музичко стварање* — Пета симфонија С. Прокофјева, емитовано 7 новембра.

⁵ Предавање *Друштвено-политички услови и Октобарска револуција* одржао је 5 новембра Јован Марјановић, секретар Комисије за историју Комунистичке партије Југославије.

на Радничком универзитету трајала је од 4 до 16 новембра у четири вида:

— Изложба „Октобарска револуција и раднички покрет у Југославији“ — приређена у заједници са Историским архивом Београда;

— Циклус јавних предавања, књижевних и музичких вечери;

— Приказивање филмова о Октобру;

— Семинар о Октобарској револуцији.

Прослава је почела четвртог новембра отварањем изложбе „Октобарска револуција и раднички покрет у Југославији“ у 17 часова. У 18 часова Родољуб Чолаковић је одржао предавање: *Улога и значај Октобарске социјалистичке револуције у борби за ослобођење радничке класе*. У 20 часова приказан је филм Хермана Акселбанка *Од цара до Лењина*.

Наредних дана одржано је још 7 предавања о појединим питањима Октобарске револуције, као и о догађајима из тога времена у Југославији.⁵

Осмог новембра одржано је Књижевно вече. Предавање *Октобарска револуција у литератури* одржао је др Радован Лалић, професор Универзитета у Београду, а одломке из дела М. Горког, А. Толстоја, М. Шохолова, В. Мајаковског, С. Јесењина, Р. Ролана, А.

— Предавање *Лењин и његова улога у припреми и извођењу Октобарске револуције* одржао је 6 новембра Перо Дамјановић, управник Историског архива Београда. — Предавање *Октобарска револуција и диктатура пролетаријата* одржао је 7 новембра Брана Јевремовић, јавни тужилац ФНРЈ. — Предавање *Међународни раднички покрет и Октобарска револуција* одржао је 11 новембра Стеван Белић, научни сарадник Института за раднички покрет. — Предавање *Октобарска револуција, настанак и развитак Комунистичке партије Југославије* одржао је 12 новембра Едип Хасанагић, начелник Историског одељења Централног комитета Савеза комуниста Србије. — Предавање *Победа и тековине Октобарске револуције* одржао је 13 новембра Борис Зихерл, члан Централног комитета Савеза комуниста Југославије. — Предавање *Одјек Октобарске револуције у нашој земљи* одржао је 15 новембра Др. Фердо Чулиновић, професор Универзитета у Загребу. Предавање је праћено пројекцијом филмске импресије *Побуна морнара у Боки Которској* од Васе Брајовића.

Сл. 1 — Никола Груловић, учесник Октобарске револуције, садашњи председник Републичког већа Народне скупштине Србије говорио је на свечаним академијама у Дому културе „Браћа Стаменковић“ и на Правном факултету о својим сећањима на Октобар

Цесареца, М. Крлеже, Д. Фурманова, И. Бабеља читали су прваци београдских позоришта.

Позоришно вече 9 новембра било је испуњено концертним извођењем одломака из драме *Аурора* од Б. Лаврењева са уводном речи редитеља Мирослава Беловића и одломака из драме *Златне кочије* са уводном речи редитеља Огњенке Милићевић. Прво су извели глумци Југословенског драмског, а друго глумци Народног позоришта у Београду.

О својим сећањима на Октобар говорили су 14 новембра учесници Октобарске револуције Вељко Рибар, професор Универзитета у Београду и др Милутин Велимировић, књижевник.

Шеснаестог новембра приређено је Музичко вече. Уводну реч дала је Стана Ђурић-Клајн, музиколог. У програму су учествовали хорови Радио-Београда и Културно-уметничког друштва „Бран-

ко Крсмановић“, прваци Београдске опере: Никола Цвејић, Јован Глигоријевић и Драго Старц и Зденко Марасовић, пијаниста.

У току прославе приказивани су сваке вечери совјетски филмови о Октобру: *Оклопњача Потемкин* у режији Сергеја Ајзенштајна, *Лењин у Октобру* у режији Михаила Рома, *Депутат Балтика* у режији Зархи-Хајфиц, *Шчорс* у режији Довженка, *Последња ноћ* у режији Јурија Рајзмана, *Чапалев* у режији С. и Г. Васиљева и документарни филм *Лењин*.

Кроз семинар о Октобарској револуцији прошло је око 50 слушалаца.

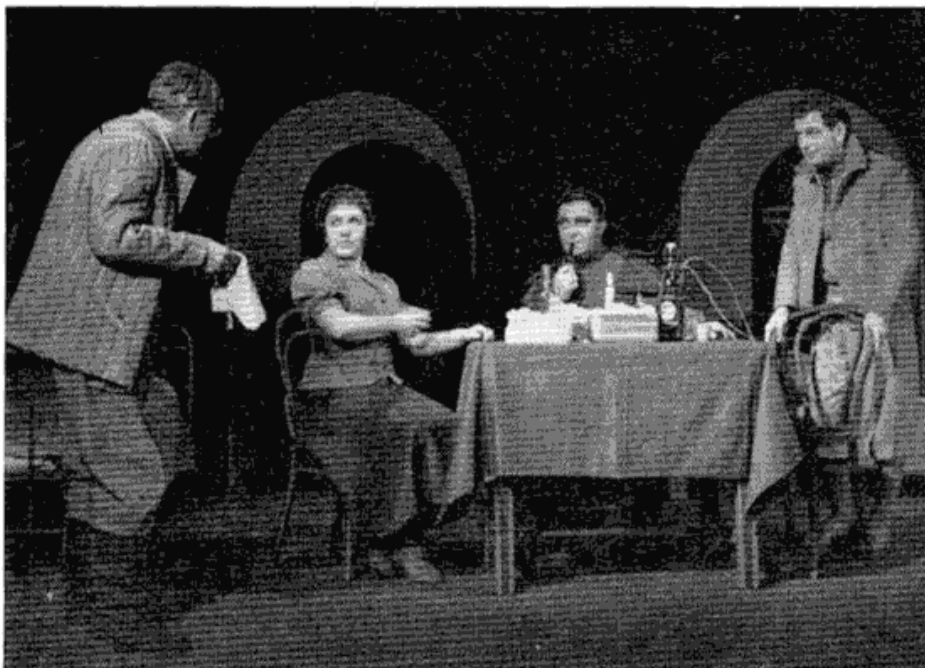
Изложба на Радничком универзитету била је кроз фотографије и фотокопије, текстове, документа и скице врло ефектан приказ Октобарске револуције и догађаја у нашој земљи, везаних за њу.

Изложба је почела обрадом догађаја

Сл. 2 — Вељко Рибар, професор Београдског универзитета, учесник Октобарске револуције, говорио је о својим сећањима на Октобар на Коларчевом универзитету и на Радничком универзитету

од 1905 године. Подаци о политичкој ситуацији. Пораз Русије у рату са Јапаном и пад Порт Артура после многобројних жртава у рату на Далеком Истоку, рату освајачком, за интересе самодржавља. Исписане Лењинове речи: „Рат Порт Артура је почетак пада само-

Сл. 3 — Сцена из првог чина драме *Златне кочије* од Л. Леонова изведена у Народном позоришту у Београду у оквиру прославе

државља“. Штрајк радника Бакина, прва бакља Револуције. Снимци са генералног штрајка радника Петрограда. Пољуљана поворка радника, искидани ред плотунима пред Зимским дворцем, људи у грчевима, мртваци већ на земљи. А тај други ред, ред војника, прав је, раван, са пушкама у рукама и невидљивим митраљезом. Ту је затим скица са ознаком места где су букнули штрајкови. А много их је, више за ту једну годину него за десет последњих заједно.

Јуни 1905. Прва, пловећа република. Мутна, нејасна слика побуне на крстарици „Потемкин“. Морнари су се прикључили пролетаријату Одесе и добили још једног савезника: царска флота, послата да уништи побуњенике, одбила је да пуца на своје другове.

Затим текстови указују на прве клице нове власти. У ноћи 13 октобра никли су први совјети радничких депутата у Петрограду, а касније војничких депутата у Москви. Закључак о Револуцији 1905: устанак без подршке свих индустријских центара и без чврсте везе међу рејонима пропао је. Али пролетаријат је стекао искуство.

Следе подаци о међународној ситуацији пред Први светски рат. У рат се улази са лажним паролама, ниједна земља не износи своје империјалистичке циљеве. Исписане речи Лењина и

большевика: „Империјалистички рат треба претворити у грађански, у рат за освајање власти, за праведни мир. Војска треба да окрене оружје против владајуће буржоазије“.

Један пано говори: „Једини у Европи против ратних кредита: 5 посланика Болшевичке фракције Руског парламента и Социјалистичка фракција у Српском парламенту на челу са Туцовићем.“

Руска војска без оружја. Народ без хлеба. Затворене фабрике. На сликама у земљи гладни, на фронту непотребно мртви.

Фебруар 1917. Нереди на улицама многих градова. Опет су петроградски Путиловци у генералном штрајку. Али сада војници на њих не пуцају, већ им се придружују. Ево их заједно на сликама са паролама „Доле рат“, „Доле цар“, „Хлеба“ и са црвеном заставом над главом.

„Заповедам да се сутра обуставе нереди у престоници“ — смешан у својој немоћи запомаже цар кога већ нико не слуша. Двадесетседмог фебруара чета Петропавловског пука прилази револуционарима. Војници Револуције хапсе царске министре, генерале, чиновнике. Муњевито се шире ове вести по Русији и у другим местима понавља се слично. После два дана цар се службено одриче

престола, који је већ срушен. Одушевљење на фронту: на слици подигнуте капе, одушевљена лица и црвена застава.

„Пролетаријат је срушио царизам, буржоазија се дочепала власти“ — констатовао је Лењин. Слика Привремене владе на челу са кнезом Љвовим. Есер Керенски је њен члан. Али живе и раде и совјети радничких и војничких депутата. Лењин полази из Женеве. Ево на слици његовог журног корака после свечаног дочека у Штокхолму. После 14 година хита у домовину, хита у Револуцију. Ту је затим репродукција слике „Лењин говори радницима на Финској станици у Петрограду“ — хиљадама радника и војника узвикује паролу: „Живела социјалистичка револуција“. И већ почињу десет дана који ће потрести свет. Ево факсимила *Априлских теза* које је Лењин сутрадан изложио бољшевицима, па затим и мењшевицима. Тај програм дао је душу Револуцији, прихваћен од бољшевика и пролетаријата.

Први бројеви *Правде*, органа Бољшевичке партије. Привремена влада куне се на верност савезницима: „Русија ће продужити рат.“ Али барикаде на улицама Петрограда одговарају друго. Пароле „Доле рат“ и „Сва власт

совјетима“ довољно су речите. Офанзива на фронту доживљава крах. То је крах и Привремене владе. Сав Петроград је на ногама. Ево неколико снимка Црвене гарде. Лица млада и стара, женска и мушка, у различитој одећи, али нико без пушке. Камион са бољшевичком заставом и демонстрантима. Дубоким акордима одзвања фотографија стрељачког одреда Путиловаца: шешири, шубаре, качкети, шапке на глави али у свим рукама дугачке пушке, сви сигурни и чврсти као гранит. „Сва власт совјетима“ ори се улицама.

Привремена влада штити се реакционарним јединицама јункера доведеним у Петровград. Ево њих на слици пошто су демолирали редакцију *Правде*. Јункери хапсе вође бољшевика. Лењин и Партија прелазе у илегалност. Ту је Лењинова легитимација на име радника Иванова и снимак са салаша у Разлику.

Затим наилазе слике, текстови, документи о последњем и најзначајнијем чину Револуције. Историски двораци у Смољном. Приправност на „Аурори“. Пуномоћници Централног комитета на зборовима у Хелсингфорсу, на Уралу, у Кронштату. Дан пре одржавања Северског конгреса совјета устанак је букнуо. У ноћи 26 октобра заузет је Зимски двораци, ухапшени министри Привремене

Сл. 4 — Чланови Академског позоришта „Бранко Крсмановић“ извели су драму *Аурора* од Б. Лаврејева у оквиру прославе Октобарске револуције

не владе. Сутрадан почиње историски Други сверуски конгрес совјета. Ево их: један поред другог у редовима седишта, под белим канделабрима, начичкани у пролазима са стране, на степеницама, делегати који ће донети историске одлуке. Ту су затим текстови декрета о миру и земљи, декрета о избору прве радничко-сељачке владе — Совјета народних комесара.

Следе затим слике тог победничког револуционарног Петрограда. Морнари са „Ауроре“ на улицама Петровграда. Збор морнара 1917. Декрет о формирању Црвене армије са Лењиновим исправкама текста. Уписивање добровољаца у Црвену армију.

Наилазе затим подаци о „разбојничком“, како га је Лењин назвао, Брест — Литовском миру, који је тек рођена влада морала да прихвати и да своје седиште из овог револуционарног Петрограда пребаци у Москву. Али ту је и слика свечаног уласка бољшевика у Иркутск — широка снежна улица, масе људи и уређени одред који свечано гази.

Пали се контрареволуција. Побуна чехословачког корпуса. Слика јапанског корпуса у маршу на совјетској територији. Слика савезничких енглеских, француских, јапанских поред белогардејских официра на паради интервенционистичких трупа. Искрцавање француских трупа. Удружени напад контрареволуције 1919. Уз њих су бели генерали. Ево њиховог дела: слика обешених радника од Дењикинових одреда у Вороњежу. Совјетска влада држи тек шеснаести део Русије. Два непомирљива фронта. Два непомирљива програма. И баш са тим програмом Црвена армија почиње да побеђује.

У историју и легенду улазе само хероји. На изложби су њихове слике, подаци о њиховом животу: Фрунзе, Шчорс, Пархоменко, Лазов, Чапајев, међу њима и Дундић.

Почетак двадесете године. Победа. После 7 милиона жртава.

О Југословенима у Револуцији нема тачних података. Учесници тврде да их је било 30.000 и на свим фронтима. Ево неколико слика и имена: Јосип Броз

Тито, Данило Срдић, армиски генерал и командант Војне области Белорусије, чувени командант са Источног фронта Ракић, командант туземске дивизије инж. Марин из Јаске. Неколико фотографија наших људи учесника у Револуцији поред оне познате — Алекса Дундић предаје рапорт Буђонију и Ворошилову. На крају снимак, поклон-сатова Југословенима — учесницима у Револуцији.

Други део изложбе почиње подацима о Европи на револуционарним таласима. Подаци о Немачкој и Мађарској револуцији. Локалне побуне у Југославији. Али замаха недостаје, јер нема вође. Подаци о многобројним штрајковима у европским земљама.

Текст из Британске *Плаве књиге* од 1919 године: „Тешкоће на које је Атланта наилазила у спровођењу своје политике према Русији биле су непремоствене, јер ни у једној савезничкој земљи није било потпоре јавног мишљења, која би оправдала интервенцију. Као да то потврђује Проглас Југословенске комунистичке партије: „Свима, свима. Зар још није доста крви интервенције против младе Совјетске Републике?“. У тексту се затим обраћа радницима, сељацима, интелигенцији, да се не дају завести за интервенцију против Мађарске револуције.

Три прва дана фебруара 1918 обележени су побуном морнара у Боки Которској. Слика побуњеника опкољених бајонетима. Дугачки морнар у средини, двојица младих са стране, сви хладни пред упереним бајонетима. Јесу ли они спадали међу она четири осуђена на смрт или „само“ међу оних 40 осуђених на дугачке казне? Кратко време после тога побуна у Пули. На тајанствени начин нестао је побуњенички брод.

Почињу првомајске прославе широм земље. Фотографија са првомајског збора 1919 у Кошутњаку. Власт се понегде већ бори против ових манифестација. Ево иза жице групе од 15 затворених комуниста 1 маја те године у Сарајеву. Низ фотографија са првомајских прослава. Свечана лица и црвене заставе, пароле у Бихаћу, Тузли, Зеници, Београду, Загребу, Трбовљу. Три

девојке у белим хаљинама на фотографији у Зеници 1920 године поред многих мушких ликова. Изнад њих пароле „Живео комунизам“ „Живело право штрајка“, „Живела Совјетска Русија“. Првомајска прослава у Београду 1922 године — жене у свечаним капутима, неколико шешира са цвећем, радознали дечак, човек са кишобраном професорског изгледа, младо лице под качкетом и мноштво лица даље. У позадини један паланачки, приземни Београд, око кућа буја зеленило.

Стварање Партије. Фотографија делегата пред зградом у Београду у којој је одржан Први конгрес уједињења априла 1919 године. Фотографије са другог Конгреса наредне године. И делегати са Првог конгреса СКОЈ-а у Београду 1920 године. Секретаријат жена са повереницима од исте године у Београду. *Радничке новине* у дечјим рукама. Деца су ту са њима, јер се жене никад не одвајају од материнства.

На збору 7 новембра 1919 године београдски пролетаријат шаље поздрав „У име радничке и сељачке Србије поздравља херојску и славну руску комуни...“ И ту је цео текст овог поздрава, а мало даље и поздрав радничких прет-

ставника у Београду Мађарској пролетерској револуцији.

Следе затим подаци о Генералном штрајку железничара априла 1920. Педесет хиљада штрајкача у земљи. Писмо Претседника владе Словеније којим зиске области ради сузбијања желе-тражи помоћ од Команде Дравске дивизионог штрајка. Телеграм команданту Јадранске дивизије да је почео штрајк у Сплиту. На слици дугачка колона београдских штрајкача. По лицима и оделу наслућује се да се радничка класа тек ствара од сељака. Поред трамвајске пруге, са панорамом Београда у позадини која личи на било коју среску варошицу каснијих дана. Још две слике дугих поворки на градским улицама. Слика из Словеније — збор железничара штрајкача под Рожником. Затим вести, подаци о крвопролићу на Залашкој цести. Спомен карта жртвама палим у овом сукобу са полицијом. Извештај о генералном штрајку и најзад саопштење о постигнутим резултатима.

Подаци о општинским изборима 1920 године. Победа комуниста у низу градова, широм земље. Београдске *Радничке новине* пишу: „На челу њиховом

Сл. 5 — Београдска комедија извела је оперету *Златна долина* од Дунајевског у оквиру прославе Октобарске револуције

стоји поносно Београд са својом комуном. Београд је постао Београд радног народа, угњетених и опљачканих маса...“ Педесетосам мандата на новембарским изборима 1920 за Уставотворну скупштину — Југословенска компартија друга је по снази у Европи, одмах иза Бољшевичке.

Буржоазија постаје свесна опасности која јој прети. Примерак злогласне „Обзнане“ од 29 децембра 1920 године. Па ипак, страховање од комунизма. О томе говори и писмо Министра војног да се „Југословени који долазе из Русије заданути бољшевичким идејама не пуштају у земљу. За свакога који отуда долази прикупити податке и сумњиве достављати овамо на решење. За сваког пуштеног у земљи известити полициске и војне власти, успутне и месне, те да се води надзор над његовим кретањем и радом.“ Ту је и телеграм IV Армиске области — извештај о бољшевичкој организацији у северним крајевима земље. Затим телеграм о ширењу комунизма у Приморју. Упутство за мере у случају избијања штрајка и многи други документи. Међу њима примерци листова који су у то време излазили: *Радничке новине*, београдске, сарајевски *Глас слободe*, новосадска *Слобода*, сплитско *Ослобођење*, орган секције југословенске групе бољшевичке партије *Комуна*, текстови тих листова, насловне стране појединих бројева, дечји лист *Будућност*.

Никада нису уништени плодови Октобра, није пропало искуство радничке класе Југославије. Подаци о 27 марту 1941 — снимци из Београда. Прекаљена кроз 20-годишњи период Комунистичка партија Југославије под руководством Тита повела је народе Југославије у победоносну револуцију. Прослава Октобарске револуције настављена је у току рата. Факсимил чланка друга Тита, писаног његовом руком, емитованог преко радија „Слободна Југославија“ 1942 године.

Затим Титове речи о Октобру у ослобођеној земљи: „Четири године трајала је ова тешка крвава борба а такву борбу могла је да води само партија надахнута Великом октобарском револуцијом. Ок-

тобарска револуција имала је за нас огроман, одлучујући значај. Да није било ње, не би било могуће организовати отпор, не би била могућа садашња социјалистичка изградња у Југославији, нити у било којој другој земљи.“ Већа потврда од ове Октобру није потребна. Тиме се завршава и ова изложба.

Народни универзитет за село организовао је 28 предавања у селима, која су била нарочито добро посећена кад су праћена филмовима о Октобру.

Коларчев народни универзитет организовао је свечану академију 8 новембра, у чијем су програму учествовали својим излагањем о Октобарској револуцији Др. Александар Белић, Др. Душан Недељковић, Др. Вељко Рибар, професори и Др. Миливоје Марковић, доцент Филозофског факултета. Уметнички програм извели су чланови Академског друштва „Бранко Крсмановић“.

На Природно-математичком факултету у Сали хероја организовали су свечану академију Ректорат и Универзитетски одбор Савеза студената 6 новембра. О Октобарској револуцији говорили су Радивоје Давидовић, професор Економског факултета и Милан Вукос, претседник Универзитетског одбора Савеза студената. Уметнички програм извели су хор и камерни оркестар Академског друштва „Бранко Крсмановић“. И на свим београдским факултетима организоване су посебне свечане академије за професоре и студенте. На свечаној академији у Студентском граду на Новом Београду говорио је Родољуб Чолаковић, потпретседник Савезног извршног већа, а програм је извело друштво Студентског града „Жикица Јовановић — Шпанац“.

Домови културе организовали су у заједници са општинским одборима Социјалистичког савеза 7 свечаних академија са уметничким програмима и 8 посебних академија за омладину, 20 специјалних филмских претстава за грађане, укључујући ту и претставе по неким предузећима и 22 претставе филмова о Октобру за ђаке и омладину, затим 2 изложбе и 4 приредбе. Поред овога одржано је око 30 академија или предавања у разним предузећима, основ-

ним организацијама Социјалистичког савеза, станбеним заједницама. Треба нагласити да је овај број далеко већи јер многе од ових манифестација нису евидентирани. Треба напоменути и свечане конференције и скупове разних струковних удружења. Тако је Удружење библиотекара одржало свечани састанак у Универзитетској библиотеци „Светозар Марковић“, Удружење наставника, професора и учитеља у Клубу просветних радника, у Чика Љубиној улици број 15.

Удружење филмских уметника Србије припремило је један пригодан програм, који се састојао од одабраних тачака⁶ и био приказан у Општини Стари град на академији за ученике у привреди, у Дому културе „Звездара“, такође на академији за омладину, а у домовима културе „Западни Врачар“ и „Бождар Аџија“ за грађане.

Општинске академије имале су врло свечани карактер. Тако је на академији у Дому културе Стари град, ул. Скендербегова бр. 43 предавање о Октобарској револуцији одржао Брана Јевремовић, јавни тужилац ФНРЈ, а програм је извео мушки октет Београдске опере, Милица Миладиновић, првакиња Београдске опере и Бранко Пивнички, солиста Београдске опере.⁷ Поред тога у овом Дому је отворена и мала изложба репродукција о Октобру.

У Дому културе „Западни Врачар“ нарочито је занимљиво било уметничко документарно вече „Одјаци Октобра у Југославији“, на коме је изведена инсценирација суђења једном комунисти према документарном материјалу, сценски обрађени поједини новински извештаји и прогласи.

У Дому културе у Раковици глумци Југословенског драмског позоришта извели су концертно „Аурору“ од Лаврењева.

⁶ 1. Репродукција Лењинових говора са плоча. 2. Октобарски дани од Мајаковског. 3. Драматизовани одломак из романа *Ход по мукама* од А. Толстоја, део који говори о Алекси Дундићу. 4. *Одјек Октобра* од Мајаковског. 5. Карикатура о непријатељима Револуције. 6. *Комсомолска песма* од Мајаковског и 7. Сцена из драме *Которски морнари* од Волфа.

У Дому културе на Звездари о Октобарској револуцији говорио је Иван Божићевић, потпретседник Централног већа Савеза синдиката Југославије, а у програму је учествовао вокални октет хора Дома Југословенске народне армије и глумци Југословенског драмског позоришта са концертним извођењем „Ауроре“.

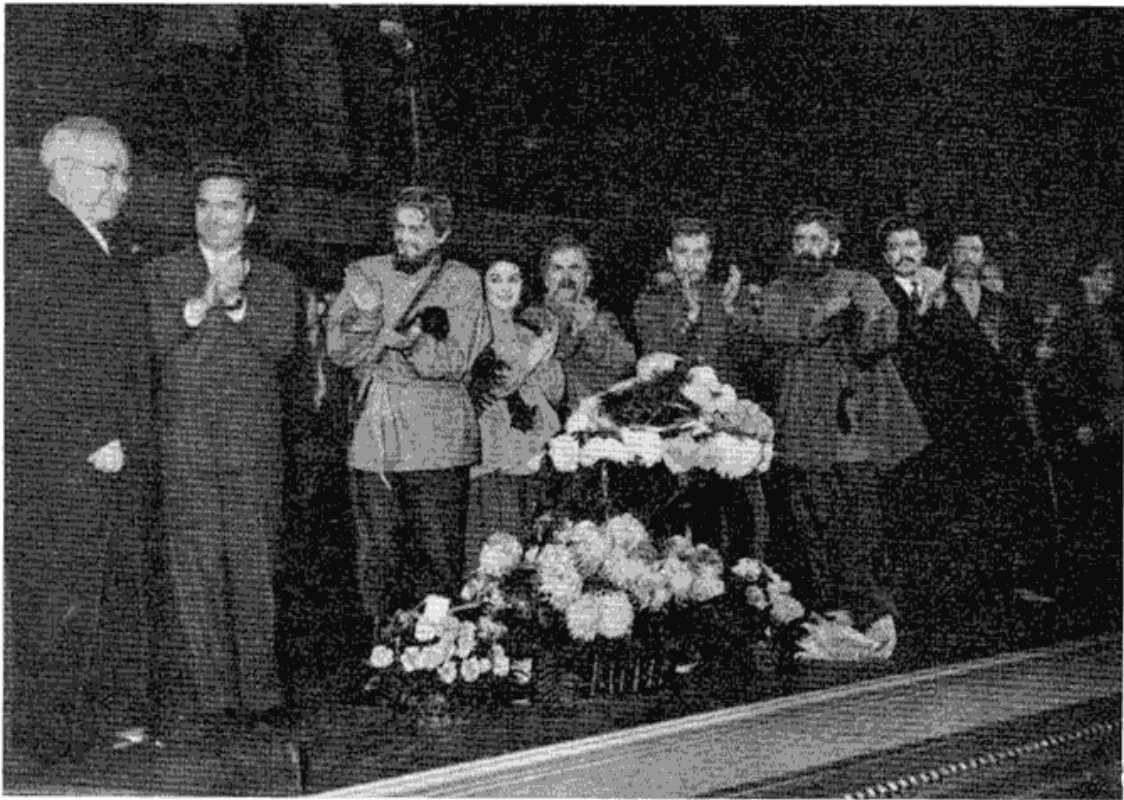
У Земуну је Централна академија одржана у Дому Југословенског ратног ваздухопловства 7 новембра у 20 часова. Реферат је поднео Александар Јовановић, секретар Општинског комитета, а програм који се састојао од револуционарних песама: једне старе хрватске сељачке песме, једне песме из Француске револуције, из Шпанске револуције, из Октобарске и Кинеске револуције и неколико песама из наше Народне револуције извели су Академско певачко друштво „Земун“ и оркестар Ваздухопловства.

Градски комитет Савеза комуниста Србије и Градски одбор Социјалистичког савеза радног народа Београда организовали су свечану академију 6 новембра у 19 часова у великој дворани Дома синдиката. После Интернационале у извођењу Академског хора „Бранко Крсмановић“ и Академског певачког друштва из Земуна — диригент Богдан Бабић, реферат *Октобарска револуција* поднео је Јован Веселинов, члан Извршног комитета Централног комитета Савеза комуниста Југославије. После одмора симфониски оркестар Београдске филхармоније извео је Седму симфонију (посвећену граду Лењинграду) оп. 60 од Д. Шостаковича. Диригент је био Крешимир Барановић.

У холу је овом приликом уређена мала изложба репродукција совјетских уметника са октобарским темама.

Уз помоћ Југословенске кинотеке у великој дворани Дома синдиката прика-

⁷ Мушки октет Београдске опере извео је композиције: *Уз Маршала Тита*, затим маршеве из опера *Зрињски* од Зајца и *Фауст* од Гуно-а. Милица Миладиновић извела је композиције *Жалба на земљу* од Готовца, *Домовини и љубави* од Зајца и *арију* из опере *Иван Сусањин* од Глинке, а Б. Пивнички композиције *Завичајне звезде* од Барановића и *Evici v spominsko knjigo* од Пирника.

Сл. 6 — Са свечане премијере драме *Оклопни воз 14-69* од К. Иванова на сцени Југословенског драмског позоришта. Поздрав писцу, редитељу и извођачима

зивани су велики филмови са октобарским темама пет дана *Виборшка страна*, *Лењин у Октобру*, *Ми из Кронштата*, *Потомак Џингис-кана* и *Крстарица Потемкин*.

У Дому културе на Звездари Југословенска кинотека гостовала је са филмом *Виборшка страна*, а у Дому армије са филмом *Последња ноћ*.

Врло радо је гледан и свакодневно приказиван на разним местима, на многим специјалним претставама документарни филм Хермана Акселбанка *Од цара до Лењина*.

Београдска позоришта обележила су прославу премијерама севјетских драма. У Народном позоришту на Тргу Републике изведена је 15 новембра премијера драме *Златне кочије* од Л. Леонова у режији Огњенке Милићевић. Југословенско драмско позориште извело је драму *Оклопни воз 14-69* од Всеволода Иванова 8 новембра. На позив позоришта генералној проби и премијери присуствовао је писац, који је из-

јавио: „Радујем се свежини којом зрачи претстава. Чист и неоптерећен „већ виђеним“, редитељ је тражио нове путеве. Ми му кажемо, да их је успешно пронашао, да нам је открио нове квалитете нашег већ старог *Оклопног воза*“.

Београдско драмско позориште обележило је прославу драмом *Оптимистичка трагедија* од В. Вишњевског у режији Предрага Динуловића. Драма је први пут изведена 27 децембра.

Београдска комедија извела је оперету *Златна долина* од Дунајевског у режији Антона Корена и под музичким вођством Богдана Бабића први пут 17 јануара 1958 године, и тиме обележила своје учешће у прослави четрдесетогодишњице Октобарске револуције.

У Експерименталном позоришту „Атеље 212“ изведена је претстава *Од Ауроре до спутњака*. Поред плоча са гласом Лењина и Мајаковског изведене су рецитације: *Дванаесторица* од Блока и *Буревесник* уз пратњу музике. Мира Сањина и Бранко Марковић, чланови

Сл. 7 — На сцени Београдског драмског позоришта изведена је *Оптимистичка трагедија* од В. Вишњевског

балета Народног позоришта, извели су балет на мотиве партизанског рата. Мирослав Чангаловић, првак Београдске опере отпевао је две песме балтичких морнара. У програму су читани одломци Крлежиног дела *Пут у Русију*.

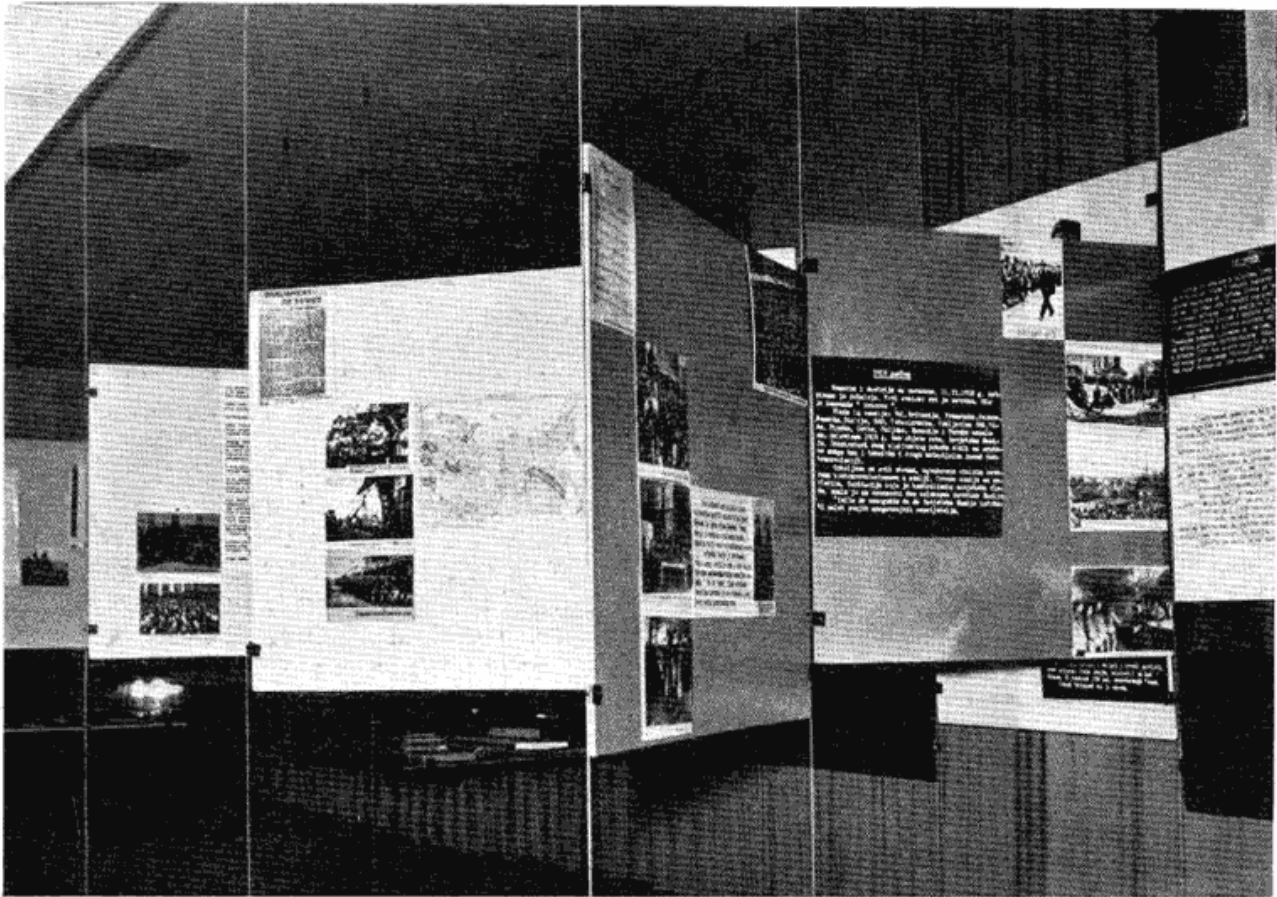
Академско позориште „Бранко Кр-смановић“ у дворани Београдског драмског позоришта приказало је 26 децембра драму *Аурора* од Б. Лаврењева. У извођењу драме учествовало је 45 студената Београдског универзитета. Главне улоге тумачили су студенти Уметничке академије.

Треба напоменути и успелу изложбу у Дому Југословенске народне армије. Изложба почиње приказом фебруарских демонстрација у Петрограду — мноштво на улицама, одушевљење на фронту због пада царизма. Црвена застава на фотографијама, подигнуте капе, одушевљена лица. Затим многољудно, једно од првих заседања Петроградског совјета радника и војника. Снимак Петроградске црвене гарде од 1 маја 1917: качкети,

шешири, полуцилиндри чак, и шапке. Дугачке пушке у свим рукама као шума стабла без грања, црвене заставе изнад глава.

Затим изложба потсећа на јулске демонстрације. Мртви на петроградским улицама. То распаљује многе митинге. На оном у Гелсингфорсу објектив је захватио морнарске капе, безбрижан цивилни осмех поклопљен белим шеширом, један женски шешир са цвећем и старинску тоалету са сукњом до земље, неколико ликова вечно присутних радозналих дечака. Усред њих црвени транспарент са паролом „Сва власт совјетима“. На другом снимку шешири, капе цивилне и војничке и покоја марама на митингу пред Петровградским музејом у Москви 1917 док се большевик Погин са степеница ватреном речи бори за сву власт совјетима.

Следе затим експонати о Лењину, великом непосредном организатору Революције. Снимак из 1894 са групом марксиста, Лењинов картон у Москов-

Сл. 8 — Један део изложбе посвећене прослави 40-годишњице Октобарске револуције на Радничком универзитету

ском одељењу безбедности, ћелија 193 у којој је био затворен.

Револуција је припремана систематски. На пано-у карта Русије обележена знацима који показују центре где су мобилисане радничке бољшевичке снаге. На броју њих 43 од Тифлиса до Гелсингфорса са Сверуским биро-ом војних организација бољшевика у Петровграду. Од тога 28 са посебним значајем. Али ту су и 5 штабова контрареволуције, на које се ослања Корнилов.

Лењин хита у Русију. Ево овековеченог његовог брзог хода у пролазу кроз Штокхолм. И репродукција уметничке слике *Лењин говори радницима на Финској станици*. Затим снимак лажне легитимације на име радника Иванова, под којом се скривао после јулских дана и крај колибе на салашу Разлике. Ево га, најзад, присутног уочи Револуције. Њега, који је имао ухо да чује ход исто-

рије, да осети њено присуство. Речи из факсимила Лењиновог писма: „Ситуација је крајње критична. Сада све виси о концу. Ни у ком случају не остављати власт у рукама Керенског и компаније до 25-ог, ни на који начин, решити ствар обавезно вечерас, или у току ноћи. Историја неће опростити оклевање револуционарима, који су могли победити данас (и сигурно ће победити данас) ризикујући да изгубе све. Оклевање у акцији значи смрт...“

Карта затим показује распоред снага уочи устанка. Заседање Централног комитета бољшевика у Смољном, седиште Привремене владе у Зимском дворцу, на који је организован главни напад. Заводи и установе са више од хиљаду и по радника, рејонски штабови Црвене гарде, бродови Балтичке флоте на домаку, међу њима „Аурора“.

Текстови декрета донетих сутрадан,

док још траје устанак. Једна фотографија и једна репродукција са тог Другог конгреса совјета.

Започела је нова епоха. Лењин говори Црвеноармејцима пре одласка на фронт. Лењин говори на митингу у Путиловском заводу. Декрет о формирању Црвене армије са Лењиновим исправкама са стране. Мапа на којој је велика, тек рођена Црвена република, окружена стрелицама интервенцијама са 6 разних страна и контрареволуције из три главна правца. „Окружена од непријатеља, каже Лењин, али ће она победити и вањске и унутрашње непријатеље.“ И победила је. Лењинов краткотрајни живот у победи. Лењин међу децом, на добровољном раду, на отварању прве електричне централе.

Следе затим подаци о револуционарним кретањима у Европи овога доба. Мапа обележена штрајковима и демонстрацијама и револуцијама.

И последњи део изложбе — револу-

ционарна кретања у југословенским земљама од 1917 до 1922. Графички приказ демонстрација и штрајкова, побуна војника, побуна морнара, зеленог кадра и Генералног штрајка 1919 године. Снимак масовних демонстрација у Цељу 1920 године, радничког збора у Хрватској 1919 и учесника Првог конгреса СКОЈ-а одржаног 1920 године у Београду. На крају следе документи, сведочанства о овим догађајима: међу њима телеграм команданта Јадранске дивизије да је почео штрајк железничара у Сплиту, наредбе разним командантима за мере против штрајка, копија прогласа Југословенске комунистичке партије народима Југославије да се не дају завести за борбу против револуције у Мађарској.

Својом разноврсношћу и обимношћу ова је прослава још једном потсетила на величину Октобра и свих догађаја тога времена, и била једна од најзначајнијих политичких, а такође и културна манифестација године.

LA CÉLÉBRATION DU QUARANTIÈME ANNIVERSAIRE DE LA RÉVOLUTION D'OCTOBRE À BELGRADE

LJ. RADOJKOVIĆ

Le quarantième anniversaire de la Révolution d'Octobre a été célébré solennellement tant à Belgrade que dans le reste du pays. De nombreux articles publiés dans la presse, des émissions de radio, des expositions et des conférences, des représentations de films artistiques et documentaires sur cette Révolution d'Octobre, des premières de pièces soviétiques dans les différents théâtres de Belgrade, des réunions solennelles des collectivités ouvrières et des organisations sociales, des manifestations et des représentations officielles sont venues évoquer le souvenir de ces jours et leur importance dans la suite de la lutte de la classe ouvrière et pour le développement du socialisme.

Les célébrations ont été organisées, à Belgrade, par le Comité Municipal de l'Union des Communistes et par le Conseil Municipal de l'Union Socialiste des Travailleurs, avec la

participation de toutes les organisations sociales et de certaines institutions.

Outre la grande manifestation centrale organisée dans la Grande Salle de la Maison des Syndicats, le 6 novembre, où Žarko Veselinov, membre du Comité Exécutif du Comité Central de l'Union des Communistes de Yougoslavie, a parlé de la Révolution d'Octobre, dans les différentes maisons de la culture, dans certaines universités populaires, dans les organisations de l'Union Socialiste, dans les unités d'habitation, dans les collectivités ouvrières on a organisé des manifestations semblables. De même, des manifestations de ce genre ont eu lieu, outre la manifestation centrale de l'Université, dans la salle des Héros Nationaux, à la Faculté des Mathématiques et des Sciences, dans toutes les autres facultés de Belgrade.

Particulièrement solennelle et grande a

été celle organisée à l'Université Populaire, du 4 au 16 novembre. En plus d'un cycle de huit conférences, on y a présenté six films artistiques et deux documentaires sur la Révolution d'Octobre, on y a organisé également une soirée théâtrale et une soirée musicale et ouvert une exposition sous le titre «La Révolution d'Octobre et le mouvement ouvrier en Yougoslavie».

De son côté, la Maison de l'Armée à Belgrade a organisé des célébrations diverses pour ses membres, ainsi qu'une exposition sur la Révolution d'Octobre, ouverte au grand public.

La cinémathèque yougoslave a participé aux célébrations en présentant certains de ses films ayant pour sujet cette révolution. Outre les représentations à l'Université Populaire, ces films ont passé pendant six jours dans la Grande Salle de la Maison des Syndicats et dans quelques unes des maisons de la culture.

Le Théâtre National, de son côté, a présenté les *Carrosses d'Or* de L. Leonov, tandis que le Théâtre Dramatique Populaire donnait le *Train blindé 14—69* de V. Ivanov, à la première de laquelle assistait l'auteur. Le Théâtre Dramatique de Belgrade, lui, a présenté la *Tragédie Optimiste* de V. Vichnievsky et, enfin, la Comédie de Belgrade, l'opérette *La vallée* de Dunaievsky.

Le théâtre expérimental «Atelier 212», de son côté, a donné une représentation spéciale de la pièce *De l'Aurore aux chaînes*, tandis que le Théâtre de l'Académie «Branko Krstanović» donnait l'*Aurore* de B. Lavreniev.

Par leur diversité et leur richesse, ces célébrations ont su rappeler vigoureusement la grandeur de la Révolution d'Octobre et

des événements de cette époque et elles ont formé, en même temps, l'une des manifestations politiques, et, également culturelles, les plus importantes de cette année.

Illustrations dans le texte:

- Fig. 1 — Nikola Grulović, vétéran de la Révolution actuellement président du Conseil de la République de l'Assemblée Nationale de Serbie, a parlé, au cours de différentes manifestations, à la Maison de la Culture «Braće Stamenkovići» et à la Faculté de Droit, de ses souvenirs de la Révolution
- Fig. 2 — Veljko Ribar, professeur de l'Université de Belgrade, vétéran de la Révolution d'Octobre, a parlé de ses souvenirs de la Révolution à l'Université Populaire de Kolarac et à l'Université Ouvrière
- Fig. 3 — Une scène du premier acte du «Carrosse d'Or» de L. Leonov, joué au Théâtre National de Belgrade dans le cadre des célébrations
- Fig. 4 — Les membres du Théâtre de l'Académie «Branko Krstanović» ont présenté la pièce *l'Aurore* de B. Lavreniev, dans le cadre des célébrations de la Révolution d'Octobre
- Fig. 5 — La Comédie de Belgrade a présenté l'opérette *La Vallée Dorée*, de Dunaievsky, pour célébrer le quarantième anniversaire de la Révolution
- Fig. 6 — A la première du drame *Le train blindé 14—69*, de K. Ivanov, au Théâtre Dramatique Yougoslave. La foule applaudissant l'auteur, le metteur en scène et les artistes
- Fig. 7 — Sur la scène du Théâtre Dramatique de Belgrade, la *Tragédie Optimiste* de N. Vichnievsky
- Fig. 8 — Une partie de l'exposition dédiée à la célébration du quarantième anniversaire de la Révolution d'Octobre à l'Université Ouvrière de Belgrade